

RADOVI
Zavoda za znanstveni rad
HAZU Varaždin

UDK 728.83(497.522-751.3)
Prethodno priopćenje
Preliminary communication

MARIN DUIĆ
Arhitektonski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
marin.duic@arhitekt.hr

Primljeno: 11.04. 2022.
Prihvaćeno: 20. 10. 2022.
DOI: 10.21857/ydkx2copn9

MARKO RUKAVINA
Arhitektonski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
marko.rukavina@arhitekt.unizg.hr

MLADEN OBAD ŠČITAROCI
Arhitektonski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
scitaroci@gmail.com

PLEMIČKI GRADOVI (BURGOVI) NA PODRUČJU PLANIRANOG PARKA PRIRODE IVANŠČICA, STRAHINJŠČICA, MACELJSKA GORA I RAVNA GORA. PROSTORNE MOGUĆNOSTI OČUVANJA I UNAPRJEĐENJA

Rad istražuje plemićke gradove (burgove) na području planiranog Parka prirode Ivanščica, Strahinjščica, Maceljska gora i Ravna gora iz aspekta prostornih mogućnosti njihova očuvanja i unaprjeđenja. Plemićki gradovi u Hrvatskoj istraživani su iz arheološkog, povijesnog i povijesno-umjetničkog aspekta, međutim često izostaje prostorno-planersko motrište koje uključuje šire prostorno sagledavanje mogućnosti korištenja i uklapanja u suvremeni život. Cilj rada jest popisati plemićke gradove, razvrstati ih, ukazati na potencijale povezivanja kulturnog i prirodnog naslijeđa te prepoznati moguće početne prostorne modele njihova očuvanja i unaprjeđenja. Za definiranje širih prostornih mogućnosti korištenje i uklapanja u suvremeni život analizirana je važeća prostorno-planska dokumentacija, status pravne zaštite, postojeće stanje, korištenje, smještaj / okruženje (*setting*), prostorni položaj te pristup plemićkom gradu. Temeljem provedene analize utvrđena su četiri moguća početna prostorna modela očuvanja i unaprjeđenja plemićkih gradova u Parku. Prvi prostorni model

vezan je za ulaze u nacionalne parkove i parkove prirode. Drugi prostorni model uključuje plemićke gradove u zaštićenom kulturnom krajoliku. Treći utvrđeni prostorni model vezan je uz uspostavu turističko-rekreacijskog područja. Četvrti model očuvanja i unaprjeđenja plemićkih gradova jesu poučne staze. Plemićki gradovi u zaštićenim prirodnim područjima, pa tako i parku prirode, predstavljaju potencijal širenja uobičajene turističke ponude bazirane isključivo na prirodnim datostima te postaju jedan od važnijih čimbenika razvoja održivog turizma i edukacije u zaštićenim prirodnim područjima. Objedinjeno sagledavanje prirodnog i kulturnog naslijeđa na planerskoj razini omogućava istovremeno unaprjeđivanje i očuvanje oba tipa naslijeđa.

Ključne riječi: plemićki gradovi; očuvanje i unaprjeđenje naslijeđa; park prirode; biokulturna raznolikost.

1. UVOD

Plemićki gradovi (burgovi),¹ srednjovjekovna utvrđena sjedišta feudalnih gospodara, jedan su od najugroženijih tipova građevina hrvatskog kulturnog naslijeđa.² U srednjovjekovnim plemićkim gradovima odvijao se pretežan dio političkog, kulturnog, društvenog i gospodarskog života Hrvatske u doba kasnoga srednjeg vijeka. Iz njih se branio teritorij od domaćih i stranih napadača, a služili su i kao sigurno utočište okolnom stanovništvu u slučaju opasnosti.

Zbog pomanjkanja financijskih sredstava, neprepoznavanja njihove vrijednosti, nekorištenja kao resursa u razvoju lokalne zajednice, nedostatka volje, ali i niza drugih razloga, veliki je broj plemićkih gradova danas zanemaren i prepušten propadanju. U rijetkim slučajevima kada su obnovljeni najčešće nije predviđena njihova nova namjena i nije osmišljeno održivo upravljanje. Postavlja se pitanje mogu li zaštićena prirodna područja doprinijeti očuvanju plemićkih gradova, a istovremeno kako plemićki gradovi mogu biti korisni lokalnoj zajednici i obogatiti turističku i edukacijsku ponudu zaštićenih područja u kojima se nalaze, pa tako i u slučaju planiranoga Parka prirode. Istraživanje ispreplitanja kulturnog i prirodnog naslijeđa ističe se upravo zato što je prirodno naslijeđe uvelike utjecalo na formiranje elemenata kulturno-povijesnih „krajolika utvrda“.³ Plemićki gradovi u Hrvatskoj istra-

¹ Terminološka diferencijacija u literaturi nije jasno određena te se tako koriste različiti pojmovi: plemićki grad, burg, stari grad, feudalni grad, utvrđeni grad, utvrda, kastrum, srednjovjekovni grad i sl. U ovom radu koristit će se pojam "plemički grad".

² Drago MILETIĆ, *Plemićki gradovi kontinentalne Hrvatske*, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 2012.

³ Biserka DUMBOVIĆ BILUŠIĆ, *Krajolik kao kulturno naslijeđe: Metode prepoznavanja, vrijednovanja*

živani su iz arheološkog, povijesnog, povijesno-umjetničkog, arhitektonskog i konzervatorskog aspekta, međutim najčešće izostaje prostorno-planersko motrište koje uključuje šire prostorno sagledavanja mogućnosti njihovog korištenja i uklapanja u suvremeni život. Težište ovoga rada upravo je prostorno-planerski pristup navedenoj problematici.

U prostoru unutar granica predloženog parka prirode Ivanščica, Strahinjščica, Maceljska gora i Ravna gora nalazi se petnaest plemićkih gradova što je posljedica važnog geostrateškog položaja i burnih povijesnih prilika ovog kraja. Cilj rada jest popisati plemićke gradove, razvrstati ih, ukazati na potencijale povezivanja kulturnog i prirodnog naslijeđa te prepoznati moguće početne prostorne modele očuvanja (*preservation*) i unaprjeđenja (*enhancement*) plemićkih gradova unutar granica predloženog parka prirode, temeljeno na rijetkim uspješnim primjerima iz Hrvatske. Istraživanje je provedeno na temelju analize dostupne literature, internetskih izvora, prostorno-planske dokumentacije, digitalnih karata i terenskog obilaska.

2. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA

Dosadašnja literatura o istraživanoj temi može se podijeliti u dvije kategorije – literatura o plemićkim gradovima na promatranom području i literatura o povezivanju zaštićenog prirodnog i kulturnog naslijeđa. O plemićkim gradovima u Hrvatskoj rijetko se piše u kontekstu njihova unaprjeđenja i suvremenog korištenja ili u kontekstu prostorno-planerskog motrišta koji uključuje šire prostorno sagledavanja mogućnosti uklapanja u suvremeni život, već se u literaturi najčešće donose rezultati istraživanja povijesti i prikazuje postojeće stanje iz aspekta arheologije, povijesti, povijesti umjetnosti i arhitekture. O plemićkim gradovima u Hrvatskom zagorju, pa tako i o plemićkim gradovima unutar granica predloženog parka prirode, najobuhvatnije je pisao Krešimir Regan.⁴ Marijana Korunek analizirala je plemićke gradove na području Varaždinske županije uz osvrt na problematiku očuvanja i unaprjeđenja pojedinih lokaliteta.⁵ Brojni drugi istraživači pisali su o plemi-

---

i zaštite kulturnih krajolika Hrvatske, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb, 2015., 208.

⁴ Krešimir REGAN, *Srednjovjekovne i renesansne utvrde Hrvatskog zagorja*, Kajakaviana, Donja Stubica, 2017.; Krešimir REGAN, "Utvrde grofova Vitovaca u Hrvatskom zagorju", *Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof*, Muzeji Hrvatskog zagorja, Muzej seljačkih buna, ur. Ivana ŠKILJAN, Gornja Stubica, 2020., 87-124.

⁵ Marijana KORUNEK, "Pregled utvrda, burgova i kaštela na području Varaždinske županije", Hrvat-

plemićkim gradovima unutar granica predloženog parka prirode - Vjekoslav Klaić,⁶ Emilij Laszowski,⁷ Gjuro Szabo,⁸ Zdenka Munk,⁹ Anđela Horvat,¹⁰ Lelja Dobronić,¹¹ Cvjetko Šoštarić,¹² Tomislav Đurić i Dragutin Feletar,¹³ Mladen Obad Ščitaroci,¹⁴ Zdenka Balog,¹⁵ Drago Miletić,¹⁶ Marina Šimrek,¹⁷ Krešimir Filipec,¹⁸ Branko Nadić,¹⁹ Mario Beusan,²⁰ Adam Pintarić,²¹ Juraj Belaj,²² Kruno Sudec i Damir Hrelja²³ i

---

ske arheološko društvo, Gradski muzej Varaždin, ur. Jacqueline BALEN, Hrvoje POTREBICA, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva, 28, Zagreb, 2012.; Marijana KORUNEK, "Utvrdna Grebengrad kod Novog Marofa", Ministarstvo kulture RH, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 36, Zagreb, 2012., 67-81.; Marijana KORUNEK, "Problematika očuvanja i revitalizacije fortifikacijske arhitekture na primjeru Puste Bele, Pake i Grebengrada", Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, 26, Zagreb-Varaždin, 2015., 93-105.

- 6 Vjekoslav KLAJĆ, "Krapinski gradovi i predaje o njima", Arheološki muzej u Zagrebu, *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, 10, 1, 1909., 1-32.
- 7 Emilij LASZOWSKI, "Povjesne crtice o gradu Beli u županiji Varaždinskoj", Arheološki muzej u Zagrebu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 7, 2, Zagreb, 1904., 191-202.; Emilij LASZOWSKI, "Grad Lohor", Tisak kraljevske zemaljske tiskare, *Prosvjeta – časopis za pouku i zabavu*, 13, 20, Zagreb, 1905., 634-638.; Emilij LASZOWSKI, "Gradina Oštrc u Zagorju", Tisak kraljevske zemaljske tiskare, *Prosvjeta – časopis za pouku i zabavu*, 20, 7/8, Zagreb, 1912., 328-332.; Emilij LASZOWSKI, "Grad Belec", Tisak kraljevske zemaljske tiskare, *Prosvjeta – časopis za pouku i zabavu*, 22, 2/3, Zagreb, 1914., 33-36.
- 8 Gjuro SZABO, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, Golden Marketing, Tehnička knjiga, Zagreb, 2006. [2. izdanje, 1. izdanje 1920.]
- 9 Zdenka MUNK, "Obnova Trakošćana", Povijesno društvo Hrvatske, *Historijski zbornik*, 6, 1/4, Zagreb, 1953., 120-121.
- 10 Anđela HORVAT, "Pregled spomenika kulture područja općine Zabok", Kajkavsko spravišće, *Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 11, 1, Zagreb, 1980., 67-125.; Anđela HORVAT, "O spomenicima kulture općine Krapina", Kajkavsko spravišće, *Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 13 (15), 1, Zagreb, 1982., 87-142.
- 11 Lelja DOBRONIĆ, *Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj*, Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za likovne umjetnosti, Knj.11=406, Zagreb, 1984.
- 12 Cvjetko ŠOŠTARIĆ, "Gradine na Ivanšćici", Planinarski savez Hrvatske, *Naše planine : Časopis Planinarskog saveza Hrvatske*, 79 (39), 3/4, Zagreb, 1987., 80-82.
- 13 Tomislav ĐURIĆ, Dragutin FELETAR, *Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske*, NIŠRO Varaždin, Varaždin, 1981. [2. izdanje; 1. izdanje 1971.].
- 14 Mladen OBAD ŠČITAROCI, *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.
- 15 Zdenko BALOG, "Istraživanje najranije povijesti tvrđave Trakošćan – prije dolaska Draškovića", Kajkavsko spravišće, *Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 25, 5/6, Zagreb, 1992., 53-62..
- 16 Drago MILETIĆ, "Plemićki grad Belec", Institut za arheologiju, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 13/14, Zagreb, 1999., 135-153.
- 17 Marina ŠIMEK, "Tragovi najstarijeg naseljavanja na području Ivanca i okolice", *Zbornik 600 godina Ivanca*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zavod za znanstveni rad Varaždin, Grad Ivanec, ur. Andre MOHOROVIČIĆ, Varaždin, 1997., 9-22.
- 18 Krešimir FILIPEC, "Neznani srednjovjekovni grad na gori Ivanšćici", Zavod za arheologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, *Opuscula archaeologica*, 23-24 (1), Zagreb, 1999., 353-361.

dr. Plemički gradovi su evidentirani i u Umjetničkoj topografiji Krapinsko-zagorske županije,²⁴ kao i na digitalnoj "Karti utvrda i gradina Hrvatske".²⁵ Hrvatsko planinarsko društvo Ivančica priredilo je pregled plemićkih gradova na obroncima Ivanšćice s osnovnim informacijama o položaju, povijesti i pristupu pojedinom lokalitetu.²⁶ Iz navedenog pregleda literature vidljivo je da je izostalo prostorno-planersko sagledavanje navedene problematike.

Unutar druge teme, prožimanja prirodnog i kulturnog naslijeđa s ukazivanjem na prednosti koje to prožimanje nosi mogu se istaknuti dvije publikacije koje je izdala Europska unija: knjižica primjera dobre prakse povezivanja kulturnog naslijeđa i prirodnih područja pod zaštitom Natura 2000 (*Linking Natura 2000 and cultural heritage : Case studies*) iz 2017. godine²⁷ te publikacija sa smjernicama, prednostima i potencijalnim manama povezivanja ova dva tipa naslijeđa (*Natural and cultural heritage in Europe: Working together within the Natura 2000 network*) iz 2019. godine.²⁸ Pisano je također i o potrebi dijaloga između prirodnog i kulturnog naslijeđa u vidu upravljačkih i planerskih odluka,²⁹ kao i o modelu integracije arheološkog naslijeđa, stanja u kojem se plemićki gradovi nažalost često nalaze, u zaštićenim prirodnim područjima u sklopu istraživačkog projekta HERU.³⁰ ICO-

¹⁹ Branko NADILO, "Ruševine zamkova na jugoistočnim obroncima Ivanšćice", Hrvatski savez građevinskih inženjera, *Građevinar*, 56/2, Zagreb, 2004.(a), 105-110.;

Branko NADILO, "Zamkovi i dvorci sjeverno od Ivanšćice", Hrvatski savez građevinskih inženjera, *Građevinar*, 56/4, Zagreb, 2004.(b), 231-237.

²⁰ Mario BEUSAN, "Dvor Trakošćan – od feudalne utvrde do rezidencije grofova Drašković", *Kajavsko spravišće, Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 38, 4/5, Zagreb, 2005., 119-134.

²¹ Adam PINTARIĆ, "Trakošćan – baština kao turistički resurs", *Dvorci i ljetnikovci – kulturno naslijeđe kao pokretač gospodarskog razvoja*, Zbornik radova međunarodnog znanstveno-stručnog skupa održanog u Varaždinu 13. - 14. listopada 2006., ur. Mladen OBAD ŠČITAROCI, Varaždin, 2006., 77-85.

²² Juraj BELAJ, "Bela - ivanovački burg na Ivanšćici", Institut za arheologiju, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 25, Zagreb, 2008., 155-182.

²³ Krno SUDEC, Damir HRELJA, *Milengrad : Zagonetna utvrda*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin, 2011.

²⁴ Ivanka REBERSKI (ur.), *Umjetnička topografija Hrvatske - Krapinsko-zagorska županija*, Školska knjiga, Zagreb, 2008.

²⁵ Karta utvrda i gradina / *Map of Castles and Fortifications of Croatia* www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=17LTIJVKDfjr13Nu4Er16cVsJQQ&hl=en_US&ll=44.494712665652344%2C16.441569327777795&z=6 (pristupljeno u listopadu 2021.).

²⁶ www.hpd-ivancica.com/index.php/planina-ivancica/stari-gradovi (pristupljeno u listopadu 2021.)

²⁷ Europska komisija, *Linking Natura 2000 and cultural heritage : Case studies*, Luxembourg Publications Office of the European Union, 2017.

²⁸ Europska komisija, *Natural and cultural heritage in Europe: Working together within the Natura 2000 network*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019.

²⁹ Kurmo KONSA, "Natural and Cultural Heritage Framing Meanings and Practices", *The International Journal of Sustainability in Economic, Social, and Cultural Context* 12(4), 2016., 9-18.

MOS³¹ već posljednje desetljeće kontinuirano obrađuje temu ispreplitanja prirodnog i kulturnog naslijeđa.³²

3. METODA ISTRAŽIVANJA

Zajedno s plemićkim gradovima u neposrednom okruženju parka prirode, navedeni plemićki gradovi predstavljaju potencijalni razvojni resurs budućeg parka prirode.³³ Za definiranje širih prostornih mogućnosti korištenja i uklapanja u suvremeni život potrebno je analizirati prostorno-plansku dokumentaciju, status pravne zaštite, postojeće stanje, korištenje, smještaj/okruženje (*setting*), prostorni položaj te pristup plemićkom gradu. Podatci su prikupljeni analizom dostupne literature, internetskih izvora, prostorno-planske dokumentacije, digitalnih karata i terenskog obilaska. Iako većina navedenih lokaliteta zahtjeva buduća arheološka i druga istraživanja kako bi se istražila povijest navedenih struktura, povijesna važnost pojedinog lokaliteta samo je jedna od kategorija u očuvanju plemićkih gradova i njihovom uklapanju u suvremeni život.³⁴ Postojeći prostorni uvjeti utječu na mogućnosti unaprjeđenja stanja plemićkih gradova i utvrđivanje početnih prostornih modela očuvanja i unaprjeđenja.

Analizom literature istražen je i odnos kulturnog i prirodnog naslijeđa temeljem koje su proizašla pitanja navedena u Raspravi.

³⁰ Marko RUKAVINA, Roberto BUSONERA, "Archaeological Heritage Enhancement in the City and in the Landscape", Springer, *Cultural Urban Heritage : Development, Learning and Landscape Strategies*, ur. Mladen OBAD ŠČITAROCI, Bojana BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI, Ana MRĐA, Švicarska, 2019., 97-111.;

Mladen OBAD ŠČITAROCI, Bojana BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI, "Heritage Urbanism", MDPI, *Sustainability*, 11, 2269., 2019.

³¹ ICOMOS - *The International Council on Monuments and Sites* - Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline.

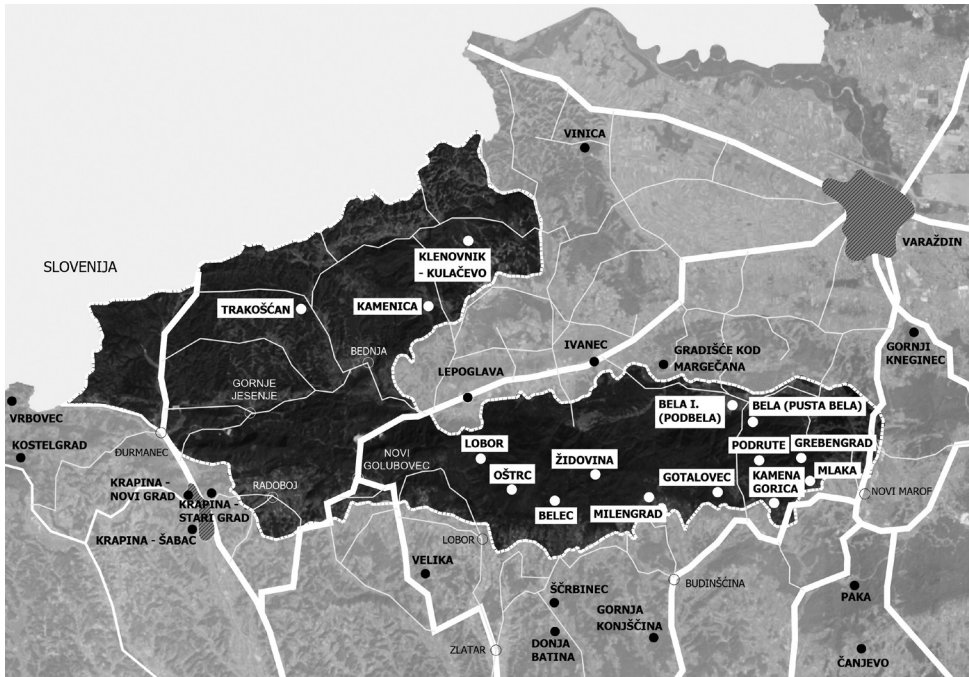
³² www.icomos.org/en/focus/culture-nature (pristupljeno u lipnju 2022.).

³³ U neposrednom okruženju granica parka prirode nalaze se i plemićki gradovi Vinica, Vrbovec, Kostel-grad, Krapina – Stari grad, Krapina – Novi grad, Krapina – Šabac, Velika, Lepoglava, Gradišće kod Margečana, Gornji Knežinec.

³⁴ Za plemićke gradove na području Varaždinske županije već je napravljen pregled njihova stanja koji uključuje analizu položaja, dataciju, dimenzije, nadmorsku visinu, povijesnog vlasnika, provedena arheološka istraživanja te opis stanja (M. KORUNEK, "Pregled utvrda, burgova i kaštela na području Varaždinske županije").

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Prostor predloženog parka prirode obuhvaća Ivanščicu, Strahinjščicu, Macelj-sku goru i Ravnu goru. Predloženi park prirode proteže se na dvije županije. Unutar granica predloženog parka prirode nalazi se petnaest plemićkih gradova ili građev-nih struktura povezanih uz život i obranu plemićkih gradova: Bela (Pusta Bela), Bela I. (Podbela), Belec, Gotalovec, Grebengrad, Grebengrad-Mlaka, Kamena Go-rica, Kamenica, Klenovnik – Kulačevo, Lobor, Milengrad, Oštrc, Podrute, Trako-šćan, Židovina (Sl. 1., Tab. 1.).^{35,36} Čak dvanaest od petnaest lokaliteta nalazi se na obroncima Ivanščice. Navedeni lokaliteti pripadaju razdoblju od 13. do početka 17. stoljeća.³⁷

Slika 1. Plemićki gradovi unutar i u neposrednoj blizini granica predloženog parka prirode; izvor: autori

³⁵ Za nazive lokaliteta korišten je: K. REGAN, *Srednjovjekovne i renesansne utvrde Hrvatskog zagorja*. Imena lokaliteta mogu se razlikovati u literaturi; tako se primjerice u Registru kulturnih dobara Ministarstva kulture i medija Bela I. (Podbela) naziva i kao Nova Bela (Gornja Bela), a Belec kao Belecgrad; često se u literaturi primjerice Grebengrad-Mlaka naziva kao Mlaka kod Madžareva; Lobor kao Pusti Lobor, a Oštrc se spominje i kao Oštrcgrad.

³⁶ Osim ranije navedenih bibliografskih jedinica, u svrhu izrade popisa plemićkih gradova unutar gra-

4.1 Razvrstaj plemićkih gradova unutar predloženog parka prirode

Od petnaest lokaliteta, njih pet zaštićeno je kao nepokretno kulturno dobro - Bela I. (Podbela), Grebengrad, Kamenica, Milengrad i Trakošćan;³⁸ tri lokaliteta imaju preventivnu zaštitu – Belec, Oštrc, i Židovina,³⁹ a Trakošćan se nalazi i na listi kulturnih dobara nacionalnog značenja.⁴⁰ Pravna zaštita podrazumijeva potencijalno financiranje obnove.

U suvremenom naselju ili njegovoj neposrednoj blizini nalaze se četiri lokaliteta u istoimenim naseljima - Bela I. (Podbela), Gotalovec, Kamena Gorica i Kamenica. To su ujedno i lokaliteti, koji su uz Trakošćan, jedini dostupni osobnim vozilom.

Od petnaest analiziranih lokaliteta, samo dva nisu evidentirana prostornim planom pripadajuće županije – Grebengrad-Mlaka i Klenovnik-Kulačevo (oba u Varaždinskoj županiji).

Trakošćan je specifičan primjer plemićkog grada koji se nastavio koristiti i u kasnijim razdobljima te je pretvoren u dvorac koji sredinom 19. stoljeća doživljava svoju neogotičku fazu.⁴¹ To je ujedno i lokalitet koji jedini ima stalnu namjenu. Kamena Gorica koristi se kao zvonik i ima povremenu sakralnu namjenu uz povremeno održavanje manifestacija kao i na Grebengradu, dok ostali lokaliteti funkcioniraju kao izletničke točke na planinarskoj ruti ili nemaju nikakvu namjenu.⁴²

Bez detaljnijih analiza nije moguće kategorizirati građevno stanje lokaliteta, ali moguće ih je podijeliti u neke osnovne kategorije. Trakošćan je lokalitet koji je u najboljem građevnom stanju; Bela I. (Podbela) i Kamena Gorica „nalaze se pod krovom“, ali nisu (nedavno) obnavljani; Grebengrad i Milengrad su konstrukcijski konsolidirane i prezentirane ruševine; Bela (Pusta Bela), Belec, Kamenica, Lopor i Oštrc su nekonsolidirane ruševine, a Gotalovec, Grebengrad-Mlaka, Klenovnik-Kulačevo, Podrute i Židovina su arheološki lokaliteti gotovo bez vidljivih/sačuvanih ostataka.

---

nica parka prirode analizirani i važeći prostorni planovi Krapinsko-zagorske i Varaždinske županije.

³⁷ K. REGAN, *Srednjovjekovne i renesansne utvrde Hrvatskog zagorja*, 402-403.

³⁸ Pravni status - Zaštićeno kulturno dobro; Vrsta – arheologija; Klasifikacija – kopnena arheološka zona/nalazište: 1. Grebengrad (Z-3440), 2. Kamenica (Z-5738), 3. Milengrad (Z-3511). Pravni status - Zaštićeno kulturno dobro; Vrsta – nepokretno pojedinačno; Klasifikacija – stambene građevine: 1. Kaštel-dvorac Nova Bela (Gornja Bela ili Bela I) (Z-1070), 2. Trakošćan (Z-866). www.registar.kulturnadobra.hr (pristupljeno u listopadu 2021.).

³⁹ Pravni status – Preventivno zaštićeno dobro; Vrsta – arheologija; Klasifikacija - kopnena arheološka zona/nalazište: 1. Belecgrad (P-5332), 2. Oštrc (P-5302), 3. Židovina (P-5535). www.registar.kulturnadobra.hr (pristupljeno u listopadu 2021.).

⁴⁰ Lista kulturnih dobara nacionalnog značenja: Trakošćan (N-18). www.registar.kulturnadobra.hr (pristupljeno u listopadu 2021.).

⁴¹ K. REGAN, *Srednjovjekovne i renesansne utvrde Hrvatskog zagorja*, 316-320.

⁴² Treba istaknuti i planinarski put "Po starim gradovima Ivanšćice" osnovan 1982. godine. www.info.hps.hr/putovi/www/static/obilaznice/Planinarski%20put%20Po%20starim%20gradovima%20Ivanscice.pdf (pristupljeno u listopadu 2021.).

Tablica 1. Plemički gradovi unutar granica predloženog parka prirode; izvor: autori

	NAZIV	OPĆINA	ŽUPANIJA	EVIDENTIRANOST U PROSTORNOM PLANU	ZAŠTITA	VRIJEME NASTANKA	STANJE	NAMJENA	PRISTUP	PRISTUP
1	Bela (Pusta Bela)	Bela	Varaždinska županija	Prostorni plan Varaždinske županije, 2000.	-	prije 1275.	nekonolidirana ruševina	točka na planinarskoj ruti	izvan naselja	pješački / planinarski put
2	Bela I. (Podbela)	Bela	Varaždinska županija	Prostorni plan Varaždinske županije, 2000.	Lista zaštićenih kulturnih dobara – nepokretno pojedinačno, Z-1070; Kulturni krajolik Bela I. i Bela II., Z-4433	prije 1516.	"pod krovom", neobnavljano	bez namjene	u naselju / u blizini naselja	automobil
3	Belec	Belec, Zlatar	Krapinsko-zagorska županija	Prostorni plan Krapinsko-zagorske županije, 2002.	Lista preventivno zaštićenih dobara - arheologija, P-5332	prije 1258.	nekonolidirana ruševina	točka na planinarskoj ruti	izvan naselja	pješački / planinarski put
4	Gotalovec	Gotalovec, Budinščina	Krapinsko-zagorska županija	Prostorni plan Krapinsko-zagorske županije, 2002.	-	prije 1431.	arheološki lokalitet	točka na planinarskoj ruti	u naselju / u blizini naselja	automobil
5	Grebengrad	Madžarevo	Varaždinska županija	Prostorni plan Varaždinske županije, 2000.	Lista zaštićenih kulturnih dobara - arheologija, Z-3440	prije 1277.	konstruktivno konolidirana ruševina	prezentacija ruševina / povremene manifestacije	izvan naselja	pješački / planinarski put

6	Greben-grad-Mlaka	Topličica, Madžarevo	Varaždinska županija	-	-	između 11. i 16. st.	arheološki lokalitet	bez namjene	izvan naselja	pješački / planinarski put
7	Kamena Gorica	Pupeki, Kamena Gorica	Varaždinska županija	Prostorni plan Varaždinske županije, 2000.	-	između 16. i 17. st.	"pod krovom"	zvonik, sakralna namjena, povremene manifestacije	u naselju	automobil
8	Kamenica	Kamenica	Varaždinska županija	Prostorni plan Varaždinske županije, 2000.	Lista zaštićenih kulturnih dobara - arheologija, Z-5738	prije 1311.	nekonolidirana ruševina	točka na planinarskoj ruti	u naselju	automobil
9	Kle-novnik - Kulačevo	Kulačevo, Dovoljaki, Kle-novnik	Varaždinska županija	-	-	prije 1609.	arheološki lokalitet	bez namjene	izvan naselja	pješački / planinarski put
10	Lobor	Lobor	Krapinsko-zagorska županija	Prostorni plan Krapinsko-zagorske županije, 2002.	-	između 1244. i 1258.	nekonolidirana ruševina	točka na planinarskoj ruti	izvan naselja	pješački / planinarski put
11	Milen-grad	Zaježda, Budinščina	Krapinsko-zagorska županija	Prostorni plan Krapinsko-zagorske županije, 2002.	Lista zaštićenih kulturnih dobara - arheologija, Z-3511	prije 1309.	konstruktivno konolidirana ruševina	točka na planinarskoj ruti	izvan naselja	pješački / planinarski put
12	Oštrc	Lobor	Krapinsko-zagorska županija	Prostorni plan Krapinsko-zagorske županije, 2002.	Lista preventivno zaštićenih dobara - nepokretno pojedinačno, P-5302	prije 1258.	nekonolidirana ruševina	točka na planinarskoj ruti	izvan naselja	pješački / planinarski put

13	Podrute	Podrute	Varaždinska županija	Prostorni plan Varaždinske županije, 2000.	-	između 11. i 16. st.	arheološki lokalitet	bez namjene	izvan naselja	pješaćki / planinarski put
14	Trakošćan	Bednja	Varaždinska županija	Prostorni plan Varaždinske županije, 2000.	Lista zaštićenih kulturnih dobara – nepokretno pojedinačno, Z-886; Lista kulturnih dobara nacionalnog značenja, N-18	prije 1334.	dobro / očuvano stanje	muzej, ugoštiteljstvo, manifestacije	izvan naselja	automobil
15	Židovina	Gornja Selnica, Zlatar	Krapinsko-zagorska županija	Prostorni plan Krapinsko-zagorske županije, 2002.	Lista preventivno zaštićenih dobara - arheologija, P-5535	prije 1258.	arheološki lokalitet	točka na planinarskoj ruti	izvan naselja	pješaćki / planinarski put

4.2. POČETNI PROSTORNI MODELI OČUVANJA I UNAPRJEĐENJA PLEMIČKIH GRADOVA UNUTAR PREDLOŽENOG PARKA PRIRODE

U predloženom Parku prirode Ivanščica, Strahinjščica, Maceljska gora i Ravna gora utvrđena su četiri moguća početna prostorna modela očuvanja i unaprjeđenja plemićkih gradova (slika 2).

Prvi prostorni model očuvanja i unaprjeđenja plemićkih gradova vezan je za područja ulaza u nacionalne parkove i parkove prirode. Kriterij odabira lokacije ulaza u Parkove je dobra prometna dostupnost i važnije naselje u blizini granica parka s drugim sadržajima.⁴³ Tu je potrebno planirati i prateće prostore poput parkirališta te eventualno i druge tehničke prostore (vozni park, terenska ekipa i sl.). Plemićki

gradovi na području ulaza u park mogu postati interpretacijski centri, muzeji ili administrativni centri - podcentri nadležnog upravljačkog tijela Parka.

Utvrđene su četiri moguće lokacije ulaza u budući Park prirode Ivanščica, Strahinjščica, Maceljska gora i Ravna gora: Krapina, Lepoglava, Ivanec i Novi Marof. Od četiri predložene lokacije, jedino se u Krapini nalazi očuvani plemićki grad⁴⁴ koji i svojim položajem i planinarskim putevima do kojih je moguće pristupiti iz plemićkog grada već omogućuje spajanje kulturnog i prirodnog naslijeđa.⁴⁵

Drugi prostorni model očuvanja i unaprjeđenja plemićkih gradova uključuje plemićke gradove u zaštićenom kulturnom krajoliku. U ovom modelu naglašena je potreba za interdisciplinarnim upravljanjem kulturnim krajolikom kao kulturnim dobrom što uz plemićke gradove uključuje i ostale elemente kulturnog i prirodnog naslijeđa. Unutar granica predloženog parka to je kulturni krajolik Bela I i Bela II koji obuhvaća manji dio doline rijeke Bednje. Na tom području postoji potencijal za razvijanje interpretacije temeljene na križarskom naslijeđu.⁴⁷ Iako ne spada u zaštićeni kulturni krajolik, Pusta Bela važan je dio i prostorno ishodište Bele I i Bele II⁴⁶ te ih je potrebno sagledavati kao prostornu cjelinu.⁴⁸

Treći utvrđeni prostorni model očuvanja i unaprjeđenja plemićkog grada je model vezan uz uspostavu turističko-rekreacijskog područja. Trakošćan, kao gotovo jedini takav hrvatski primjer određen plemićkim gradom, treba nastaviti održavati i razvijati sa svim sadržajima primjerenim tom lokalitetu

⁴³ "U planiranju turizma treba imati u vidu da je poželjno da turistički objekti (ukoliko su potrebni), budu smješteni unutar granica nacionalnog parka, ali da im smještaj bude na rubu parka, a njihovo dimenzioniranje da proizađe iz procjene kapaciteta prihvata posjetilaca u nacionalnom parku. Osnovna težnja organizacije nacionalnog parka treba biti da nacionalni park posjećuje što veći broj posjetilaca sa što kraćim zadržavanjem". Ante MARINOVIĆ UZELAC, *Prostorno planiranje*, Dom i svijet, Zagreb, 2001., 515.

⁴⁴ Plemićki grad Krapina (Arheološka zona Stari grad Z-4061). U literaturi se spominju još plemićki gradovi na brdu Josipovec i brdu Šabac. K. REGAN, *Srednjovjekovne i renesansne utvrde Hrvatskog zagorja*, 178-190.

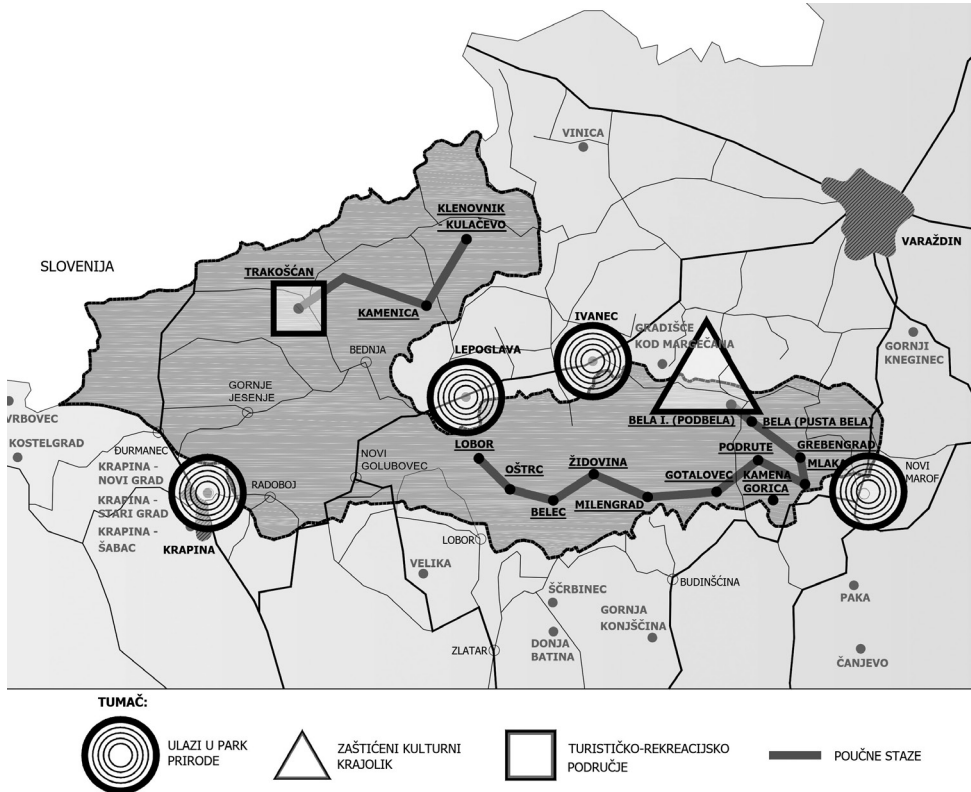
⁴⁵ Primjer za potencijalni interpretacijski centar u plemićkom gradu Krapina možemo prepoznati u dva hrvatska primjera. Park prirode Medvednica je u Medvedgradu uredio interpretacijski centar, a u Velikom Kaštelu iz 17. stoljeća u partnerstvu s Parkom prirode Biokovo izveden je interpretacijski centar pod ravnanjem Gradskog muzeja Makarska. www.medvedgrad.eu/muzejski-postav (pristupljeno u listopadu 2021.); www.kotisina-makarska.com/interpretacijski-centar-veliki-kastel (pristupljeno u listopadu 2021.).

⁴⁶ Pravni status - Zaštićeno kulturno dobro; Vrsta – kulturni krajolik; Klasifikacija – organski krajolik; Kultivirani krajolik na području dvoraca Bela I i Bela II (Z-4433).

⁴⁷ Kao dobar primjer i mogući uzor treba istaknuti mrežu "Putovima Frankopana" koja okuplja frankopansko naslijeđe. www.frankopani.eu (pristupljeno u listopadu 2021.)

⁴⁸ "Kultivirani krajolik na području dvoraca Bela I i Bela II" relativno je male površine; poželjno je njegovo povećanje i logično uključivanje Puste Bele i doline rijeke Bednje.

poput muzeja, rekreacijskih sadržaja, smještaja i ugostiteljstva. Godine 1974. izrađen je i *Prostorni plan Parka prirode Trakošćan* koji povezuje kulturno i prirodno naslijeđe pritom unoseći nove turističko-rekreacijske elemente koji se na primjeren način odnose prema zatečenom.⁴⁹

Slika 2. Shema mogućih prostornih modela očuvanja i unaprjeđenja plemićkih gradova unutar i u neposrednoj blizini granica predloženog parka prirode; izvor: autori

Četvrti model očuvanja i unaprjeđenja plemićkih gradova jesu poučne staze. Poučnim stazama i obavijesnim pločama šire se svijest i informacije o važnosti i povijesti plemićkih gradova i obogaćuje ponuda zaštićenih prirodnih područja. Staze povezuju konzervirane i prezentirane plemićke gradove međusobno kreirajući la-

⁴⁹ Prostorni plan Parka prirode Trakošćan, 1974.; Glavni planeri: prof. Dragan Boltar, Ante Marinović-Uzelac. Marina ŠIMUNIĆ BURŠIĆ, Mladen OBAD ŠČITAROCI, "Prostorni planovi nacionalnih parkova Ante Marinović-Uzelca", *Prostor*, 21 (2(46)), Zagreb, 2013., 264.

nac plemićkih gradova u krajoliku te spajaju plemićke gradove i drugo prirodno i kulturno naslijeđe.⁵⁰

Primjerice, plemićki gradovi na obroncima Ivanščice poput Beleca, Grebengrada ili Milengrada imaju mogućnost uspostavljanja poučne staze te se mogu koristiti i kao vidikovci.

5. RASPRAVA

Potrebno je naglasiti odnos između zaštićenog prirodnog i kulturnog naslijeđa, a posebice plemićkih gradova. Povijesne fortifikacijske građevine, pogotovo plemićki gradovi, su možda i najviše od svih kulturnih dobara u međuovisnosti s krajolikom tvoreći često tzv. krajolike utvrda.⁵¹ Položaj plemićkih gradova definiran je uvjetima terena – položaj se bira na teže pristupačnom mjestu, s dobrim pogledom na okolno područje, često u blizini važnih povijesnih prometnica te po mogućnosti s izvorom pitke vode u neposrednom okruženju.

U promišljanju budućeg korištenja pojedinog plemićkog grada danas često izostaje objedinjeno sagledavanje pojedinog lokaliteta i pripadajućeg krajolika.⁵² Povijesno gledano, plemićki gradovi bili su centri vladanja kao i centri vojne i gospodarske snage, a često i sudske vlasti. Važno je stoga cjelovito pristupiti propitivanju budućnosti pojedinog plemićkog grada analizirajući neposredan prostorni kontekst pojedinog lokaliteta, ali i cjeloviti kulturni krajolik koji u slučaju zaštićenih prirodnih prostora mora biti sagledan kroz prizmu biokulturne raznolikosti. Koncept biokulturne raznolikosti podrazumijeva ispreplitanje i zajedničko sagledavanje prirodnog i kulturnog naslijeđa, a ne njeno razdvajanje.⁵³

⁵⁰ To su, primjerice, već prepoznali Park prirode Papuk, Park prirode Žumberak i Nacionalni park Krka. Park prirode Papuk organizirao je poučnu stazu uz Ružicu grad i Kamen grad, Park prirode Žumberak uz gradove Žumberak, Lipovec, Tuščak i Okić, Nacionalni park Krka napravio je poučne staze oko lokaliteta Ključica, Kamičak, Nečven i Rogovo. Marina NINIĆ, Bojana BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI, Damir KRAJNIK, „Srednjovjekovne utvrde na području Nacionalnog parka Krika“, *Prostor*, 20 (2(44)), Zagreb, 2012.; www.np-krka.hr (pristupljeno u listopadu 2021.); www.pp-papuk.hr (pristupljeno u listopadu 2021.); www.pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr (pristupljeno u listopadu 2021.)

⁵¹ B. DUMBOVIĆ BILUŠIĆ, *Krajolik kao kulturno naslijeđe : Metode prepoznavanja, vrjednovanja i zaštite kulturnih krajolika Hrvatske*, 208.

⁵² Aleks PLUSKOWSKI, Rowena BANERJEA, Guillermo GARCÍA-CONTRERAS, "Forgotten Castle Landscapes: Connecting Monuments and Landscapes through Heritage and Research", Routledge, *Landscapes*, 20:2, 2019., 89-97.

⁵³ Kristal BUCKLEY, Tim BADMAN, Peter B. LARSEN, "Crossing boundaries: exploring biocultural concepts and practices in the World Heritage system", *ICOMOS 2014 : Heritage and Landscape as*

Zakonom o zaštiti prirode⁵⁴ naglašeno je kako park prirode, među ostalim obilježjima, ima i kulturno-povijesne vrijednosti te znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu i rekreacijsku namjenu. Jedinствeno nadležno tijelo, javna ustanova, koje upravlja parkom prirode potencijalno omogućava cjelovito sagledavanje očuvanja plemićkih gradova unutar zaštićenog područja. Integralni planovi upravljanja te odgovarajući prostorni planovi mogu predstavljati alate koji prevladavaju potencijalne sukobe između prirodnog i kulturnog naslijeđa.

Primjerice, zbog obrane i vizualnog pregleda neposrednog okruženja, ali i radi prethodnog korištenja drvene građe u gradnji plemićkog grada, padine na kojima su se plemićki gradovi nalazili često su bile ogoljene. Postavlja se pitanje bi li danas u procesu očuvanja i unaprjeđenja plemićkog grada bilo moguće u zaštićenim prirodnim područjima ukloniti u međuvremenu izraslu vegetaciju s ciljem obnove i čuvanja povijesnih vizura i neposrednog prostornog konteksta povijesnog lokaliteta kakav je postojao nekoliko stotina godina ili bi primat u očuvanju dobilo prirodno naslijeđe?

Da bi obnova i očuvanje bili učinkoviti i dugoročno održivi, plemićki gradovi se moraju planirati u širem prostornom kontekstu, osim u rijetkim slučajevima kada preuzimaju važne funkcije te ih je tada moguće obnavljati i sagledavati točkasno. Plemićki gradovi u zaštićenim prirodnim područjima, pa tako i parku prirode, predstavljaju potencijal širenja uobičajene ponude bazirane isključivo na prirodnim datostima te postaju jedan od ključnih čimbenika razvoja održivog turizma i posjećivanja zaštićenih prirodnih područja.

Odgovore na prethodno postavljena pitanja dat će daljnja interdisciplinarna istraživanja i holistički pristup ovoj problematici.

6. ZAKLJUČAK

Upravo zaštićena prirodna područja predstavljaju sačuvane krajolike u kojima su plemićki gradovi zamišljeni i izgrađeni. To su rijetki prostori u kojima ih možemo sagledati u njihovu prirodnom kontekstu na širem području.

U prostoru obuhvata parka prirode uočeno je ukupno petnaest plemićkih gradova. Osam zaštićenih i preventivno zaštićenih plemićkih gradova predstavljaju bazu za daljnje financijsko ulaganje i njihovo uključivanje u aktivnosti i ponudu

---

Human Values : Proceedings of the International Council on Monuments and Sites 2014 General Assembly Conference, Edizioni Scientifiche Italiane, Napulj, 2015., 606.

⁵⁴ Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19, čl. 115.).

parka. Svi plemićki gradovi, i zaštićeni i nezaštićeni, mogu pridonijeti ponudi Parka. Uočena su četiri početna modela očuvanja i unaprjeđenja plemićkih gradova u predloženom parku prirode. To su (1) model vezan za ulaze u nacionalne parkove i parkove prirode, (2) model vezan za zaštićeni kulturni krajolik, (3) model vezan za turističko-rekreativna područja i (4) model vezan za poučne staze.

Suvremene europske prakse upravljanja naslijeđem potiču na suodnos prirodnih i kulturnih vrijednosti. Unaprjeđenje plemićkih gradova, kao i drugog kulturnog naslijeđa, u zaštićenim prirodnim područjima doprinosi očuvanju prirodnih obilježja prostora dok zaštićena područja osiguravaju posjetitelje i očuvanje smještaja plemićkih gradova. Objedinjeno sagledavanje prirodnog i kulturnog naslijeđa na prostorno-planerskoj razini omogućava istovremeno unaprjeđivanje i očuvanje oba tipa naslijeđa što mora biti i jedno od ključnih polazišta upravljanja predloženim parkom prirode.

LITERATURA

- 1/ Zdenko BALOG, "Istraživanje najranije povijesti tvrđave Trakošćan – prije dolaska Draškovića", *Kajkavsko spravišće, Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 25, 5/6, Zagreb, 1992., 53-62.
- 2/ Juraj BELAJ, "Bela - ivanovački burg na Ivanščici", Institut za arheologiju, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 25, Zagreb, 2008., 155-182.
- 3/ Mario BEUSAN, "Dvor Trakošćan – od feudalne utvrde do rezidencije grofova Draškovića", *Kajkavsko spravišće, Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 38, 4/5, Zagreb, 2005., 119-134.
- 4/ Kristal BUCKLEY, Tim BADMAN, Peter B. LARSEN, "Crossing boundaries: exploring biocultural concepts and practices in the World Heritage system", *ICOMOS 2014 : Heritage and Landscape as Human Values : Proceedings of the International Council on Monuments and Sites 2014 General Assembly Conference*, Edizioni Scientifiche Italiane, Napulj, 2015., 604-608.
- 5/ Tomislav ĐURIĆ, Dragutin FELETAR, *Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske*, NIŠRO Varaždin, Varaždin, 1981. [2. izdanje; 1. izdanje 1971.].
- 6/ Lelja DOBRONIĆ, *Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj*, Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za likovne umjetnosti, Knj.11=406, Zagreb, 1984.
- 7/ Biserka DUMBOVIĆ BILUŠIĆ, *Krajolik kao kulturno naslijeđe : Metode prepoznavanja, vrjednovanja i zaštite kulturnih krajolika Hrvatske*, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb, 2015.

- 8/ Krešimir FILIPEC, "Neznani srednjovjekovni grad na gori Ivanščici", Zavod za arheologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, *Opuscula archaeologica*, 23-24 (1), Zagreb, 1999., 353-361.
- 9/ Anđela HORVAT, "Pregled spomenika kulture područja općine Zabok", Kajkavsko spravišće, *Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 11, 1, Zagreb, 1980., 67-125.
- 10/ Anđela HORVAT, "O spomenicima kulture općine Krapina", Kajkavsko spravišće, *Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 13 (15), 1, Zagreb, 1982., 87-142.
- 11/ Vjekoslav KLAJČIĆ, "Krapinski gradovi i predaje o njima", Arheološki muzej u Zagrebu, *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, 10, 1, 1909., 1-32.
- 12/ Kurmo KONSA, "Natural and Cultural Heritage Framing Meanings and Practices", *The International Journal of Sustainability in Economic, Social, and Cultural Context* 12(4), 2016., 9-18.
- 13/ Marijana KORUNEK, "Pregled utvrda, burgova i kaštela na području Varaždinske županije", Hrvatsko arheološko društvo, Gradski muzej Varaždin, ur. Jacqueline BALEN, Hrvoje POTREBICA, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 28, Zagreb, 2012.
- 14/ Marijana KORUNEK, "Utvrda Grebengrad kod Novog Marofa", Ministarstvo kulture RH, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 36, Zagreb, 2012., 67-81.
- 15/ Marijana KORUNEK, "Problematika očuvanja i revitalizacije fortifikacijske arhitekture na primjeru Puste Bele, Pake i Grebengrada", Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, 26, Zagreb-Varaždin, 2015., 93-105.
- 16/ Emilij LASZOWSKI, "Povjesne crtice o gradu Beli u županiji Varaždinskoj", Arheološki muzej u Zagrebu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 7, 2, Zagreb, 1904., 191-202.
- 17/ Emilij LASZOWSKI, "Grad Lohor", Tisak kraljevske zemaljske tiskare, *Prosvjeta – časopis za pouku i zabavu*, 13, 20, Zagreb, 1905., 634-638.
- 18/ Emilij LASZOWSKI, "Gradina Oštrc u Zagorju", Tisak kraljevske zemaljske tiskare, *Prosvjeta – časopis za pouku i zabavu*, 20, 7/8, Zagreb, 1912., 328-332.
- 19/ Emilij LASZOWSKI, „Grad Belec”, Tisak kraljevske zemaljske tiskare, *Prosvjeta – časopis za pouku i zabavu*, 22, 2/3, Zagreb, 1914., 33-36.
- 20/ Ante MARINOVIĆ UZELAC, *Prostorno planiranje*, Dom i svijet, Zagreb, 2001.
- 21/ Drago MILETIĆ, "Plemićki grad Belec", Institut za arheologiju, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 13/14, Zagreb, 1999., 135-153.
- 22/ Drago MILETIĆ, Plemićki gradovi kontinentalne Hrvatske, *Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske*, Zagreb, 2012.

- 23/ Zdenka MUNK, "Obnova Trakošćana", Povijesno društvo Hrvatske, *Historijski zbornik*, 6, 1/4, Zagreb, 1953., 120-121.
- 24/ Branko NADILO, "Ruševine zamkova na jugoistočnim obroncima Ivanšćice", Hrvatski savez građevinskih inženjera, *Građevinar*, 56/2, Zagreb, 2004.(a), 105-110.
- 25/ Branko NADILO, "Zamkovi i dvorci sjeverno od Ivanšćice", Hrvatski savez građevinskih inženjera, *Građevinar*, 56/4, Zagreb, 2004.(b), 231-237.
- 26/ Marina NINIĆ, Bojana BOJANIĆ OBAD ŠĆITAROCI, Damir KRAJNIK, "Srednjovjekovne utvrde na području Nacionalnog parka Krika", *Prostor*, 20 (2(44)), Zagreb, 2012., 392-401.
- 27/ Mladen OBAD ŠĆITAROCI, *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.
- 28 Mladen OBAD ŠĆITAROCI, Bojana BOJANIĆ OBAD ŠĆITAROCI, "Heritage Urbanism", *MDPI, Sustainability*, 11, 2269., 2019.
- 29/ Adam PINTARIĆ, "Trakošćan – baština kao turistički resurs", *Dvorci i ljetnikovci – kulturno naslijeđe kao pokretač gospodarskog razvoja*, Zbornik radova međunarodnog znanstveno-stručnog skupa održanog u Varaždinu 13. - 14. listopada 2006., ur. Mladen OBAD ŠĆITAROCI, Varaždin, 2006., 77-85.
- 30/ Aleks PLUSKOWSKI, Rowena BANERJEA, Guillermo GARCÍA-CONTRERAS, "Forgotten Castle Landscapes: Connecting Monuments and Landscapes through Heritage and Research", *Routledge, Landscapes*, 20:2, 2019., 89-97.
- 31/ Ivanka REBERSKI (ur.), *Umjetnička topografija Hrvatske - Krapinsko-zagorska županija*, Školska knjiga, Zagreb, 2008.
- 32/ Krešimir REGAN, *Srednjovjekovne i renesansne utvrde Hrvatskog zagorja*, Kajkaviana, Donja Stubica, 2017.
- 33/ Krešimir REGAN, "Utvrdne grofova Vitovaca u Hrvatskom zagorju", *Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof*, Muzeji Hrvatskog zagorja, Muzej seljačkih buna, ur. Ivana ŠKILJAN, Gornja Stubica, 2020., 87-124.
- 34/ Marko RUKAVINA, Roberto BUSONERA, "Archaeological Heritage Enhancement in the City and in the Landscape", Springer, *Cultural Urban Heritage : Development, Learning and Landscape Strategies*, ur. Mladen OBAD ŠĆITAROCI, Bojana BOJANIĆ OBAD ŠĆITAROCI, Ana MRĐA, Švicarska, 2019., 97-111.
- 35/ Kruno SUDEC, Damir HRELJA, *Milengrad: Zagonetna utvrda*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin, 2011.
- 36/ Gjuro SZABO, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, Golden Marketing, Tehnička knjiga, Zagreb, 2006. [2. izdanje, 1. izdanje 1920.]
- 37/ Marina ŠIMEK, "Tragovi najstarijeg naseljavanja na području Ivanca i okolice", *Zbornik 600 godina Ivanca*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zavod za znanstveni rad Varaždin, Grad Ivanec, ur. Andre MOHOROVIČIĆ, Varaždin, 1997., 9-22.

- 38/ Marina ŠIMUNIĆ BURŠIĆ, Mladen OBAD ŠĆITAROCI, "Prostorni planovi nacionalnih parkova Ante Marinović-Uzelca", *Prostor*, 21 (2(46)), Zagreb, 2013., 260-273.
- 39/ Cvjetko ŠOŠTARIĆ, "Gradine na Ivanščici", Planinarski savez Hrvatske, Naše planine : Časopis Planinarskog saveza Hrvatske, 79 (39), 3/4, Zagreb, 1987., 80-82.
- 40/ Europska komisija, Linking Natura 2000 and cultural heritage : Case studies, Luxembourg Publications Office of the European Union, 2017.
- 41/ Europska komisija, Natural and cultural heritage in Europe: Working together within the Natura 2000 network, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019.

Dokumentacijski izvori

- 1/ Javna ustanova "Park prirode Žumberak - Samoborsko gorje", *Plan upravljanja "Park prirode Žumberak - Samoborsko gorje" za razdoblje 2017.-2026.*, Samobor, 2017.
- 2/ Krapinsko-zagorska županija; Upravni odjel za prostorno planiranje, zaštitu okoliša i graditeljstvo; Zavod za prostorno uređenje, *Prostorni plan Krapinsko-zagorske županije*. 2002.; I. ID 2012.; II. ID 2015. (www.kzz.hr/prostorni-plan) (pristupljeno u listopadu 2021.).
- 3/ Zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije, *Prostorni plan Varaždinske županije*, 2000.; I. ID 2006.; II. ID 2009.; III. ID 2021. (www.arhiva.vzz.hr/index.php/prostorni-plan-varazdinske-zupanije.html) (pristupljeno u listopadu 2021.).
- 4/ Zakon o zaštiti prirode, NN 80/2013-1658.

Digitalne karte

- 1/ Karta utvrda i gradina / *Map of Castles and Fortifications of Croatia* www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=17LTIJVKDfjir13Nu4Er16cVsJQQ&hl=en_US&ll=44.494712665652344%2C16.441569327777795&z=6 (pristupljeno u listopadu 2021.).

Internetski izvori

- 1/ www.frankopani.eu (pristupljeno u listopadu 2021.).
- 2/ www.hjp.znanje.hr (pristupljeno u lipnju 2022.).
- 3/ www.hpd-ivancica.com/index.php/planina-ivancica/stari-gradovi (pristupljeno

- u listopadu 2021.).
- 4/ www.icomos.org/en/focus/culture-nature (pristupljeno u lipnju 2022.).
  - 5/ www.info.hps.hr/putovi/www/static/obilaznice/Planinarski%20put%20Po%20starim%20gradovima%20Ivancice.pdf (pristupljeno u listopadu 2021.).
  - 6/ www.kotisina-makarska.com/interpretacijski-centar-veliki-kastel (pristupljeno u listopadu 2021.).
  - 7/ www.medvedgrad.eu/muzejski-postav (pristupljeno u listopadu 2021.).
  - 8/ www.np-krka.hr (pristupljeno u listopadu 2021.).
  - 9/ www.pp-papuk.hr (pristupljeno u listopadu 2021.).
  - 10/ www.pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr (pristupljeno u listopadu 2021.).
  - 11/ www.registar.kulturnadobra.hr (pristupljeno u listopadu 2021.).
  - 12/ www.vizkultura.hr/redukcija-kao-osnovni-projektantski-alat (pristupljeno u listopadu 2021.).

SUMMARY

MEDIEVAL CASTLES (BURGS) IN THE AREA OF THE PLANNED NATURE PARK IVANŠČICA, STRAHINJŠČICA, MACELJSKA GORA AND RAVNA GORA. SPATIAL POSSIBILITIES OF PRESERVATION AND ENHANCEMENT

The scope of this research are medieval castles (burgs) in the area of the planned *Nature Park Ivanščica, Strahinjščica, Maceljska gora, and Ravna gora* from the aspect of spatial possibilities of their preservation and enhancement. Medieval castles in Croatia have been researched from an archaeological, historical, and art-historical perspective, however, a spatial-planning point of view that includes a broader spatial analysis of the possibilities of use and integration into contemporary life is often missing. The aim of the work is to list the medieval castles, classify them, point out the potential of linking cultural and natural heritage and identify possible initial spatial models of their preservation and enhancement. In order to define the broader spatial possibilities of use and integration into contemporary life, valid spatial planning documentation, legal protection status, existing condition, use, setting, and access to medieval castles were analyzed. Based on the analysis, four possible initial spatial models of preservation and enhancement of the medieval castles in the Park were determined. The first spatial model is related to entrances to national parks and nature parks. The second spatial model includes medieval castles in a protected cultural landscape. The third established spatial model is associated with the establishment of a tourist-recreational area. The fourth model of preservation and enhancement of medieval castles is cultural

routes. Medieval castles in protected natural areas, including the nature park, represent the potential of expanding the usual tourist offer based exclusively on natural values and become one of the key factors in the development of sustainable tourism and education in protected natural areas. The combined consideration of natural and cultural heritage at the planning level enables the simultaneous enhancement and preservation of both types of heritage.

Key Words: medieval castle (burg); heritage preservation and enhancement; nature park; biocultural diversity.